

Іван Русенко

Вродил ся 19 січня 1890 р. в селі Красна коло Коросна. В 1905 р. был прийнятий до "Руской Бурсы" в Новым Санчи, што дало му можніст вчыня ся в сандецкій гімназіі. Як бурсак виріжнил ся уж своїм поетичным і рысунковым талантом предо вшыткым як сатырик на сторінках "Лемка" (його едиції сперед I світової войны). Матуру здал в 1912 р. Замірял поступити на університет, але в 1913 р. покликано го до австрийской арміі. В часі I світової войны трафил на сербській, потім по тяжкым ранію і долгым шпытальным лічыню - італійській фронт. По войні, в бурхливий для Лемковины час, не повело ся му сполнити мрії про выжшы студіі ані мрії про вчыня лемківских діти. Закінчыл II курс учительской семінарії в Коросні, коротко учителювал в рідній Красній, еднак в 1922 р. перенесено го на посаду учителя в польскым селі Лютчи коло Стрижова, де працювал през 21 років. Коли в 1943 р. міг вчыти лемківски діти, як учитель села Бонарівка, уж не політычний час был на передаваня ім лемківского партіотызму, котрого така безмірніст в Русенковых вершах. В 1945 р. разом з Бонарівчанами выїхал на Україну, де мешкал в селі Королівка в тернопільській области. Там вчыл през 12 років, головні німецкого языка. По переході на пенсію продолжал свою малярску і писательску діяльніст. Вмер в Королівці 10 січня 1960 р.

Як літерат і рысовник дебютувал Русенко в 1912 р. на сторонах редагуваного товди през його приятеля Димитрия Вислоцкого (Гунянку) "Лемка". З Гунянком співпрацувал тіж, коли тот редагувал лемківскы часописы і календари в Америці, в них напечатано більшіст знаных Русенковых верши, перепечатаных частично в "Нашій Книжці". Публикувал тіж в крайовым "Лемку" (межевоєнной едиції) стало співпрацюючи з редакатором Методийом Трохановскым. По войні печатал уж мало, головні в лемко-союзівских виданях, част з його верши (скорше публикуваных) друкувало тіж "Наше Слово". Публикувал часто під псевдинимом "Сват". В Антології заміщаме лем повоєнны творы Івана Русенки.

Верши дркуют ся за: **"Карпаторусский Календарь"** Р: 1951 (*Зима*); Р: 1958 (*Рік 1945*); Р: 1961 (*Тепер на Лемковині*); Р: 1963 (*Наша Лемковина, Люде ріжной масті*); Р: 1960 (*Боднаровяне, 1960*); Р: 1965 (*Моя Отчызна*)

Зима

Стиснул землю мороз сивий,
Під ногами дзвонит,
Ледом ріку замурувал,
Най Бог оборонит.

Зимне сонце попрез гору
До села зазерат,
Всьо ся крыє, де лем може,
Зимі ніхто не рад.

Кус з полудня сонце зашло,
А змерк скорым кроком
Потихенькы іде в село
І сіл над потоком.

Пхат ся силом студін до хыж
Зо сін і зо двору,
А з калениц сивий дымок
Вытігат ся в гору.

Вшыткы пхают ся ку пецу
І стары і діти,

Докладають дров до огня,
Жебы ся огріти
Тихо вокруг, лем ліс тріскат,
А звізды ся ярят,
І през вікна оген блискат,
Де вечерю варят.
А дітиска коло пеца
Чекают вечери,
"Хвала Богу" - гварит мама,
"Уж кыпят компери"...

Рік 1945

Вшыткы люде выїхали
І з доли і з горы,
Стары бабы, малы діти,
Здоровы і хворы.
І кулявы і немравы,
Вшыткы выїхали
Єдны вмерлы, што в могилах
На вікы остали.
Лишыли ся і герої,
Што на войні пали,
Жытя своє за отчызну
Чыно жертвували.
Лишыли ся в свіжых гробах
Семеро убитых,
Што ім жытя одобрали
Лютецкы бандиты

.....
Вічна памят мученикам,
Більше ім не треба,
Най невинна кров їх зове
О помсту до неба!
Кто подумал, же даколи
Так ся стане, як ся стако,
Же будеме на Поділю
І орали і сіяли?
Хоц ту гарда околиця,
Вшыткы ходят, як немравы,
Брак охоты до роботы
До ідла і до забавы.
Бо кождому в мысли стоїт
Рідний край і рідне село,
Каждий ходит застараний,
І кождому невесело.
Дахто думат, же вернеме
В свої давны околиці,
Але о тым шкода мовы,

Най не плете хто дурниці.
Тоты горы, лісы, дебры,
Высыпаны і порубы,
Загуменкы, загороды,
Ксенжы ставки, липы, дубы.

І гостинец з горы долов,
Гряды, рівні доокола,
І ядлівці і тернина,
І малинник і драчына.
Вшытко было близко села
І чатина на помела,
І на дышель простий бучок,
Кому треба, твердий сучок

І березка на розвору
І до грабель отщеписко,
Вшытко было до выбору,
Вшытко было в лісі близко.
Всьо пропало, моі сте-вы,
Не будеме там вертати,
Ту мусиме, в Уересер
Віку свого доживати.

Хоц ту не так, як в нас было,
Хоц ту, реку, трохи чудно,
До тых ярів і берегів
Привыкнути буде трудно.
Буде дуже ту трудности
І клопотів тыж не мало,
Але треба привыкнути,
То называт ся - пропало!

А вы хлопці, вы молодці,
Кров горяча, вільна душа,
Не можете посідити,
Бо горяча кров вас рушат.
Уж забудте добры часы,
О співаню, о музыках,
Бо не верне ся николи, -
Всьо пропало в Заліщиках.

Ту уж така обстановка,
Треба до ней привыкати,
І як грают музыканты, -
Так нам треба танцувати.
З Буди Гандрий так повідал,
(Як відомо, уж небіщык);
"Ід, де хочеш, кади хочеш,
Але не ід до Заліщик".

.....
А мы были в Заліщиках,
Такє наше прызначыня,
Дністер шырін, міст должыня
І берегы высочыня.

Вшыткым ся нам выдавало,
Же міст з нами ся колыше,
Як ешелон стал на мості,
А машина сапат-дыше.

Старшы люде посмутніли,
Малы діти заплакали,
Вшыткы бабы - стары, млады
Гірко, гірко зарыдали.

"По што мы ту приіхали,
Там тра было нам сідити,
Ой, пропали мы ту вшыткы,
Ой, пропали наші діти!"

Опамятайте ся бабы,
Майте розум, што робите?
Ту будеме уж до смерти,
Ту мусиме вік прожыти.

Там остати мы не могли,
Ляхы жыти нам не дали,
Нашых люди мордували,
Маєток нам рабували.

.....
Ту нам треба привыкати
І до люди і до краю,
Хоц не вшытко нам пасує -
Вшеляко нам жыти дают.

Погодме ся з нашым льосом
І каждый з нас перетримат,
Хоц ту на нас смотрят косо,
Хоц ту троха інчий климат.

Хоц бесіда наша інча
І ім трохи не підходить,
Лем ту долше побудеме
Єдна з другом ся погодит.

Нам бесіда наша мила,
Хоц і кус неграматычна,
Рідна мама нас навчыла -
Аджеж своя, не пожычна.

Хоц бесіда наша проста,
Выповісти вшытко знає,
Ци весело нам ма души,
Ци нам смуток серце крає.

Слів нам хватит, всьо повіме
В нашій лемківській бесіді,
Ци в забаві, на весілю,
В добрым быттю, ци то в біді.

Тож шануйме рідне слово
Од велика аж до мала,
Вшытко інче сме стратили,
Лем бесіда нам остала.

Мусіли-сме оставити

Нашы горы, чуд-Карпаты,
А што далі з нами буде -
А хто-ж того може знати?
Ор Попраду аж до Сану,
Од Остурні по Уж-ріку,
Там наш Лемко жыл і робил
З давен-давна, спокон-віку.

Тепер на Лемковині

А тепер смутно там в Карпатах,
Нигде не дзвонит в церквах дзвон,
Не видно там нашого брата
- ани в Высовій,
- ани в Лабовій,
Вшыткы вон!
Лемківской не чути бесіды,
Затихли пісні серед гір,
Лем духы дідів, пра-прадів
блукают сами
медже горами
З бору в бір.
Гей, нашы Лемкы в Кошаліні,
В Зеленой Горі плечы гнут,
А в рідній нашій Лемковині
репльтриянты
і окупанты
Всяди сут.
Гей, бідны Лемкы выселены,
Од Одры - Нисы по Дон-Бас,
А села, поля залишены
опустошали,
позарастали
Терньом зас.
20. III. 1959 р.

Наша Лемковина

Нашы діды прадіды
Засвоіли нам Карпаты,
Вытычыли полонины
Поставили власны хаты.
Землю матір заорали,
Каменисту, планну рілю,
Же так гарді выглядала,
Як чорнозем на Поділю.
Але в нас за долга зима,
Весна пізна, зимний климат,
То пшениця ся не вродит,
Бо морозу не вытримат.

Зато вівса і компери,
(Ту їх зовут "бараболі")
На адзимку, кыселицю -
Люде мали все доволі,
Замножили уці, козы,
Звычайно і грубший статок,
Змайстрували плугы, возы
І створили сой достаток.
Годували і пацята
Кролі, качкы, куры, гуси,
Тай зажили своїм жытьом
На своїй лемківській Русі.
Нашы предкы тверды люде,
Руснаками ся назвали;
І звычайно рускы назвы
Своїм селам надавали
Устя Руске, Руска Воля
Руска, реку, Яблониця
І Дубрівка і Свіржова,
Та і Руска тіж Ропиця.
Розмістили свої села
Меж лісами і борами
Долом хыжы окружены
Зеленыма кычерами.
Якій ліс выкорчували
Так і село называли,
Смерековец, Граб, Ліщыны,
Берест, Дубне, Вільшня, Ялин.
Нашы діды і прадіды
Знали собі раду дати,
Власном вольом і розумом
Засвоїли сой Карпаты
Заселили Лемковину
І культуру в ній створили
Застали ту лем вілину,
А добробыт нам лишыли.

Люде ріжной масти

Сут люде ріжной масти
І не вшыткы єднакы;
Бурнасты, серпасты
Лісты, істы всілякы
Сут люде добры, але мало,
Сут і злы, як собаки,
Сут хытры і коварны,
Сут гарды і брыдакы.
Сут люде віруючы,
Баптисты і мормоны,
Што не курят дугану

І не п'ють самогони.

Сут люде одсталы,
Сут бідны і богаты,
З них дуже корыстают
Попы і целибаты.

Але вшиткы бы хтіли
Сами єдны - всьо мати,
А зас другим лем кусьцьок,
Або нич не дати.

-----o-----

Придут часы даколи,
Придут часы зплоты,
Же никому не бракне
Ни хліба, ни роботы.

Каждий буде мал місце
Для себе і родины,
Жыти буде спокійні
До остатньої години.

Вшиткы будут безпечны,
Войны зовсім не буде,
І на нашій плянеті
Шестливы будут люде.

В щестю жыти будеме,
А стару нашу біду
Зашыєме до мішка,
Пішлеме в Антарктыду.

Най ю фрас заморочыт
Раз на все і на вікы,
Жебы уж не дусила
Нашого чоловіка

Вытруєме всі щуры,
Выниищыме комары,
Жебы были здоровы
І молоды і стары.

Жебы долгій вік жыли,
В достатку прожывали,
І аж понад сторічні
Старикы умерали.

І буде в нас безпека,
Лем нам треба признати,
В каждом нашым човеку
Не ворога лем брата.

Лем єдна правда на світі,
Двох правд быти не може,
Як єдно "А" в алфавиті,
Двох "А" ніт, верабоже!

Боднарвяне

Писал в книжках пан Зілінскій

(Давно звали го Кобаса),
Же люд з села Боднарівкы
Інча раса, ліпша раса.

Боднарівка, Опарівка,
То потомкы "запорожців",
Гварил доцент пан Зілінскій,
Твердили і єгомосці.

Говорили такы чуда
Євин, Ключас, Цолта, Узкій
І твердили, же то люде
Українскы а не рускы.

Дуже з наших повірило
Тут і правда быти може;
Хыбаль то уж так далеко
З Боднарівкы в Запороже?

Могли прити запорожці
Аж за Вислок під Карпаты
З українскых черноземів
В нашы горы бідувати.

Я не вірю в тото нияк
І здає ся, мам рацию,
Кед єм родил ся Руснаком,
Не преїду в інчу націю.

Бо мы люде старой даты,
Не учены мы Руснакы;
"Запорожці" нами гордят,
Же ме глупы і простакаы.

Боднарівка, то відомо
Село зорганізуване,
Мало єдніст, мир і згоду,
Не так як Коростянчане.

.....
Уж на весну в своїм часі
Всі, як єден выїхали,
І зимяков ани збіжа
Врагам в поли не лишали.

Хиба троха озимины,
Бо лишыти ся мусіло,
А поза тым вшытко взяли
Марной річы не лишыли.

Навет такы стары граты,
Што лем дома заваджали
За фурманку до вокзалу,
Вшытко додна выпродали.

Выпродали, што ся дало:
Жырди, лахы, кола, плоты,
Вільхы, вербы коло рікы
Перевели всьо на злоты.

Бо нарід то єднолитий,
Вшыткы разом ся тримали.

Кто сам собі рады не дал,
То му други помагали.
Вшытко зvezли до Коросна:
Господарскы всі знаяды,
І домову обстановку,
Навет пушкы з мармуляды.

Лишили лем пусты хыжы,
Пусты шопы, голы стіны,
Най сой трошка побідують,
Як ту придут вражы сыны.
І церковны річы взяли,
Ризы, кресты, фаны, дзвоны
Іконостас, казальницю,
Тетрапод і всі ікони,

І вшыткы церковны книги,
І метриky тіж забрали,
А тых врагів, што там придут -
Уж наперед всіх прокляли.
За ту кривду, што дознали
Од бандитів і мордерців,
За убивство, за рабункы
Каждий чує помсту в серци

-----0-----

На Великден вшыткы были
В місті Кросні на вокзалі,
І ту вшытко своє добро
На пляцу порозміщали.
Каждий буду сой зрыхтувал
З дощок, скринок і соломы,
Ціле село в єдній купці,
А не кісно уж нікому.

Бо то знате, давно в селі
Пляцу завсе мало было.
А ту гнеска на піл моргу
Ціле село ся змістило.
Вшыткы згідны, хоц і тісно,
Хоц хто кому стал на ногу,
Нихто за то ся не гніват,
Ани не кльне, бо і чого?

В будах спали ідили,
Іли і пацер гварили,
В будах гостів принимали,
В будах діти ся родили.
Коло каждой буды кухня,
Што на ній варили істи,
Коло кухні стіл і лавкы,
Жебы было на чым сісти.

З боку буды была стайня
І корова в ній стояла.
В стайні мала пыск і рогы,

Хвостом на дворі махала.

Бо пляцу барз мало было
На купі ся вшытко дусит:
Козы, кролі ангоровы,
Пес, кіт, куры, качкы, гуси...

-----o-----

За дня нарід шол до міста
Дознати ся, што нового,
Ци продати іщы дашто,
Ци купити недорогого?

А діти зас шли на вокзал,
На колею позерати,
Або далі на фрайплянду
Єдно друге дыганяти.

Дахто іхал і до села,
Значыт, аж на Боднарівку
Посмотрити ся на хыжу,
Провірити в лісі "силкы".

В "Поскім", в "Ріках" на Липчанці.
І на гірці за Шарихом,
Ци не зымал ся де заяц,
Або яке інче лихо.

Бабы зас істи варили,
Каждый божий ден зимякы,
Ци там грулі, ци компери,
Ци бандуркы - всі еднакы.

А дівчата лахы прали,
Жевы ушы ся не звели,
Бо бы втовды біда была
І в портчысках і в кошели.

Малы діти все чесали,
Мыли ім волосы мылом,
Жебы ся ім што не звело,
І жебы ім "пекні" было.

А хлопці зас в карты грали,
Бо не мали што робити;
Часто пили самогонку,
Жебы ся розвеселити.

Напивши ся, поспівали,
Тай смотрят за дівчатами,
Але што нас то обходить?
Най то буде медже нами.

А дівчата потихіцы
Пошептали медже себе
Зышли ся де в єдно місце
І одправляли молебень.

Старшы шли даколи в село
Іщы троха посмотрити,
Шли дакотры паробчакы,
Навет ішли малы діти.

Позерати на церковцю,
На березник над потоком,
На камянці, на Кычеру,
Там де жыли тілкы рокы.

На студенку, што під дубом,
На городы коло хаты...
Але злезы ім не дали
Долше на то позерати.

Бо каждый з нас в серци чує
Любов до рідного краю,
До тых грядок, до той землі,
Што в ній предкы почывають.

І до села, до рідного,
Де мы свій вік проживали,
До тых лісів, дербів, зрубів,
до борівок, ягід, малин...

.....
Аж єдного дня раніцько
Рух ся зробил: "пакувати"!
Наказ пришол од начальства,
Не поможе, тра слухати!

З Боднарівкы люде здатны
І роботу всяку знають;
Ци столярку, ци мулярку
Во вшыткым сой раду дають.

Тай в погрузці до вагонів
Потрафили в очимгніню
Нагрузити і добыток
І великы, тяжкы скрынї.

"Хорошо!" - гварит начальство.

"Вот так надо, вот так нужно!"

Нагрузили все досрочно

За роботу взялись дружно."

"У нас в Советском Союзе
Трудовой народ в почете,
Вот и хорошо ребята -
Вы у нас счастье найдете!"

-----o-----

Як вшыткы были в вагонах

І з барахлом і з добытком,

Провірили акуратно

І ствердили, же єст вшытко.

І "готово", дали знати,
Машыніст дал два сыгналы,
І вшыткы Боднаровяне
З Кросна ва Выхід выхали.

Одтепер уж Боднарівка

Перестала істнувати,

Бо уж ніт там наших "людів",

Лем остали пусты хаты.

Боднарівку розмістили
В Станіславі, Коломьї,
На Глибокій і Грабичу
В Городенці, в Отыні,
В Чернелиці, в Росохачи,
В Цв'якові і во Снятині
І мрії їх ся сполнили,
Вшиткы сут на Україні.

-----О-----
Присвячам Боднарів'янам
Тоту скромну історію,
Жебы ся ім одвдячыти
Чым мя стати і як вмію.
Присвячам ім вшиткым разом,
Бо мя завсе шанували,
А і тым, што против мене
Кріпко запротестували.
12. X. 1959

1960

На тот Новий Рік
Вінчую, желяю -
Вшиткым Лемкам повернути
До рідного краю.
Треба нам уж раз знати
Од Нового Года
І плян, реку, выконати -
Для свого народа.
Збудувати сто два села
По двіста нумеїв
На лемківській території -
Не лем на папері.
Сто тисяч дулярів
На пресс-фонд для "Руси",
Як бы там не было,
Але быти мусит.
Ци од разу, ци на раты,
Ци молодий, або старий,
Каждий єден мусит дати
Не дуже, лем два дуляры.
Товды буде і газета
І календар відповідній,
Бо тепер він і на выгляд
І на зміст тіж доста бідний.
А за "Русь" най вшиткы платят
Тоты, што хцут ей чытати,
Жебы, реку, ник не ходил
До сусіда пожычати.

-----О-----

Най же пише нам "Карпатска
Русь" о Лемковині,
Як там жыют нашы братя -
В Польщы, в Україні.
В Чехах, в Австрії, на Мадярох,
В Ю-Ес-Ей-у і Канаді,
Ци рушають ся наперед,
Ци ся плянчут взаді.
Львівскы Лемкы най не пишут
Ювілеі і реклямы
Тым особам, што забыли,
Же были Лемками.
А і нашым вершыкарям
Желаю успіху:
Пиште вершы нам на корыст,
Собі на потіху!
Часом ліпше не писати
Бодай якої шміры,
Кед в тых вершах не мож найти
Ни сенсу ни міры.

-----о-----

А зас панкам-політыкам
Тым, што з "Обороны"
Най не кривчат на нас Лемків,
Як тоты вороны.
А кед мают добру волю
Тримати з Лемками,
Най вступуют до Союза
І ідут в крок з нами.
8. XI. 1959.

Моя Отчызна

Моя отчызна - Лемковина: зараз за Саном, як за плотом
За десят годин іду "треном", а лем годину самолётом.
Моя отчызна, рідне село - то Коростенка під Кычером;
Не барз далеко - може буде да з осем годин автокаром.
Отчызна моя в Підкарпатю, де місто Кросно, област Ряшів.
Єст там халупа, сад і поле, лем в чужых руках, уж не наше.
Отчызна моя така близка, за тыжден часу зайду піше,
Лем мя не пустят без пашпорту, бо ник мі вызов не напише.
Не мам до кого ся звернути, хоц там остало люди дуже,
Не мам там сестры ани брата, лем вшыткы люде для мя чужы.

Кед бы я мал, люде добры, шапку-невидимку,
Поіхал бы-м зараз до хыж, хоц лем на хвилинку.
Посмотрити на халупу, на тот берег, на ту воду,
На то село, де-м ся родил і де-м іграл замолоду.
Посмотрил бы-м на Кычеру, на Порубы, на Чершлины,

Серце бы ся радувало на вид рідной Лемковины.

Мила отчызна - не далеко, зараз за Саном, як за плотом,
Лем мя не пустят без пашпорту, загородили браму дротом.
Загородили вшиткы стежки колючым, густым дротом,
А на проходах всяди стоятпограничники з кулемьотом.